

Fehér – Fény – Üresség

Molnár Sándor kiállítása

Vigadó Galéria, 2016. X. 4. – 2017. I. 8.

SINKÓ ISTVÁN

A tiszta fény üressége, a csend, a halhatatlanság.

MOLNÁR SÁNDOR: A FESTÉSZET ÚTJA

Az életmű az utolsó megtervezett szakaszába lépett, sőt, mint a Mester nyilatkozta, befejezetett. Az *Üresség*-sorozat képei 2007 és 2016 között a festőjoga folyamatának végső állomásai. A Föld, Víz, Tűz, Kristály és Levegő elemek feldolgozása véget ért. A Levegő elem végső stádiuma az Üresség, melynek fehér fény színű képeivel találkozhat a néző a Vigadó Galéria termeiben.

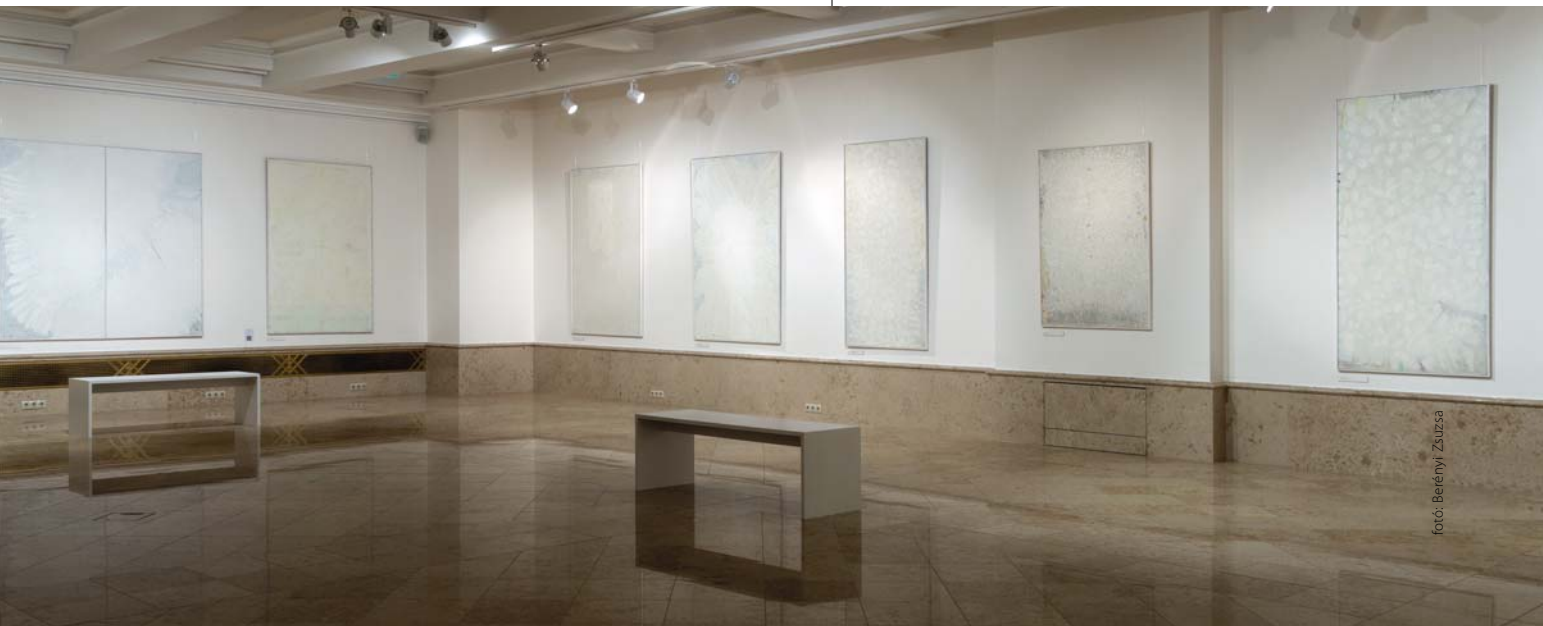
Molnár Sándor életműve a hamvasi filozófia mint sajátos valóságkép egy másik – képi – valóságba ültetésének fantasztikus kísérlete. Már Molnár képprogramjának is Hamvas Béla volt a névadója. Ő nevezte ezt a bejárható utat festőjogának. A ciklusokra bontható egyes szakaszok a világ elemeinek körüljárását, a weöresi „Teljesség felé” való törekvést szolgálják. Sehol az utóbbi évszázad festészeti törekvéseiben és oeuvre-jeiben ilyen fajta egyenes ívű programfestészetet nem találunk. Konzekvens gondolkodást, a filozófiát anyag-, szín- és formarendek egységébe foglaló rendszert csak a molnári életmű produkált. Nehéz ezt az utat együtt bejárni az alkotóval, fogódzót csak írásaiban ad (A festészet tanítása, 2007, A festészet útja, 2013), ugyanakkor a képnézés, -értelmezés sajátos magányában, a szubjektív energiáknak a kép irányából való befogadásában e szövegek segítenek, de nem pótolják a képekkel való „munkát”. Pierre Soulages így fogalmaz az alkotó és néző közös feladatáról: „A kép: teljes elkötelezettség, a

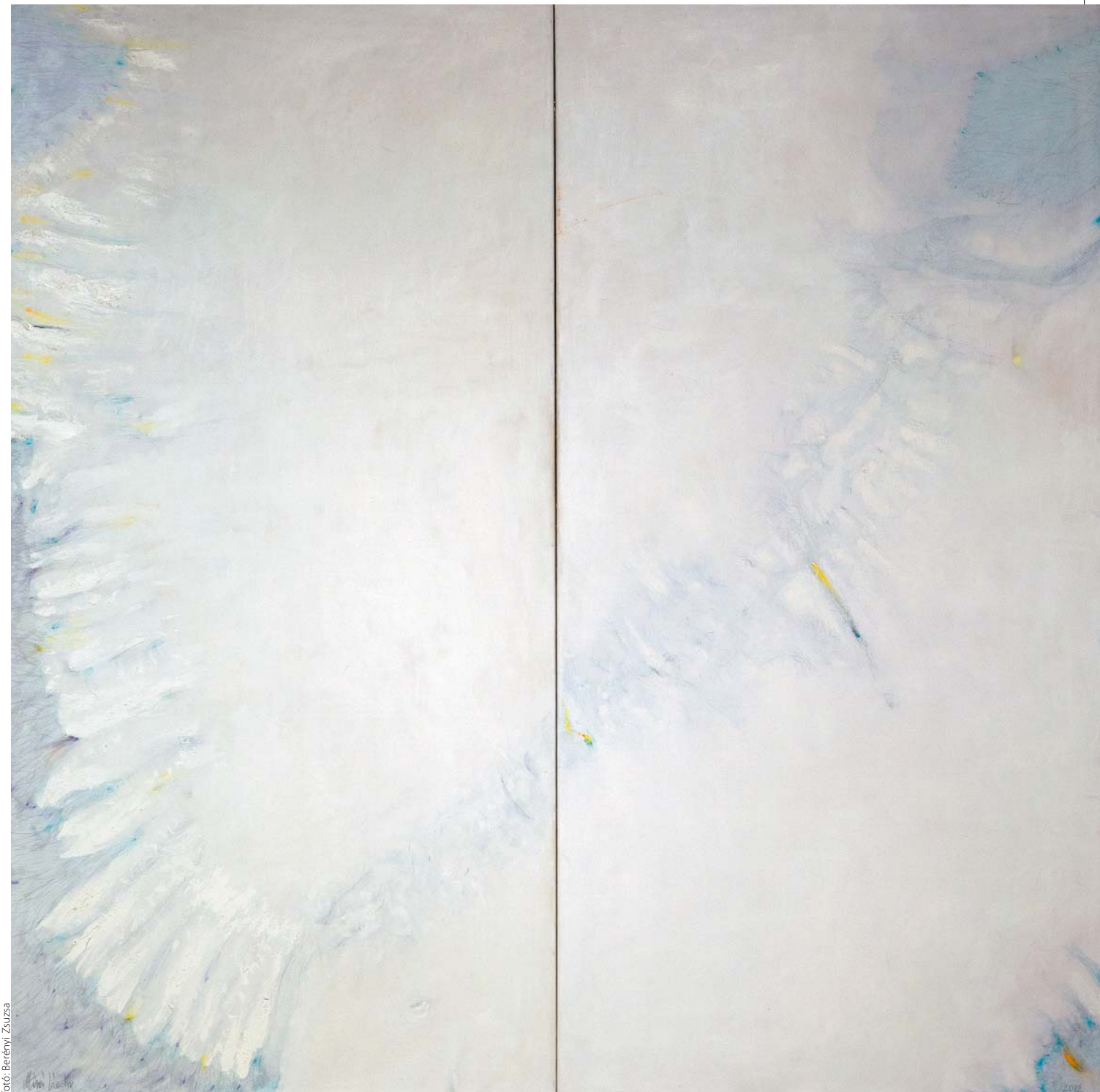
világ poétikus igazolása, melynek értelmezése aztán mindenestől a néző dolga. Nem kívánja tőle senki, hogy történést fedezzen fel benne... A festészet, ahogy én magasabb szempontból nézni próbálok, nem ellentéte ebben a tisztaságban a realista művészetnek. Nem önkényes, főleg nem formák tiszta játéka. Inkább folyamatnak látom, amely az embert s a világot egyszerre érinti, tehát a művészt csakúgy, mint a nézőt” (The Visual Art Today, Esleyan University Press, 1960).

Molnár képsorozatai inkább ikonosztázok egy-egy jogszakasz feldolgozásában. A külön-külön is értelmezhető, s egyben minden darabban az „Egészt hordozó” festmények alkotta műegyüttes válik, válhat egyértelműen a feldolgozandó világmodell kifejezőjévé. Ilyen értelemben a Múcsarnokban rendezett kiállításai (1981, 1997) az átadás-átérzés-megértés lehetőségét kínálták, egymás mellé rendelve a festőjoga addig megtett útjának szakaszait. Az egyes részek, mint például az Ernst Múzeumban bemutatott Kristályképek (2003) vagy a Sunjata a Budapest Galériában (2006) az ikonosztáz jellegét még inkább felerősítik. Együtt látni, láttatni a részek egészét: ez a mostani Üresség-tárlat egyik fontos üzenete is.

A tárlat egyetlen színnel, a fehérrel foglalkozik. Ám látnunk kell, hogy valójában ez a fehér a fény színe, ha úgy tetszik a fehér fényé, mely spirituális megvilágításba helyezi Molnár festészetét, azt az életművet, mely egyáltalán nem áll távol az isteni teremtés, alkotás és beteljesítés eszméjétől. Mint írja: „Isten határtalan, ragyogó fénye, az üresség”. Így szemlélve Molnár fehér festményeit elsőként a lux aetherna, az égi világosság (fény) juthat eszünkbe. Az a mindent beragyogó és betöltő teljesség, melynek ellenpontja vagy éppenséggel kiegészítője a totális kiürülés, a meditáció alfapontja, az Üresség.

Kiállítási enteriőr

fotó: Berényi Zsuzsa

Mindezt festői nyelvre fordítva: olyan fehér képeket szemlélünk, melyekben a szín értékei a világ színeiből visszahúzódnak fényteljesülnek. Molnár képei valójában nem fehérre festett vásznak – mint mondjuk Barnett Newman egynemű festményei –, inkább a színek teljességét magába forrasztó fehér intenzív látványát rögzítik. Ha közel hajolunk a festmények egyikéhez-másikához, felfedezhetjük a kékek, a rózsák, a halványzöldek, a nápolyi sárgák jelenlétét, s gyakran nemcsak a fehér rétegek alól előbukkanva, hanem a képfelület egy-egy pontján konkrétan is megjelenítve.

Mivel Molnár pasztózus festésmódja a vászon vastkos beborítását eredményezi, így az egyes színrétegek sem rétegezettek (lazúrosak), ahogy indokolt volna, hanem a spaklival, a széles ecsettel felhordott festékréteg formaként bukkan elő, itt-ott felsebezve az alsó rétegekben meghúzódó színeket. Akár a hó alól felbukkanó vagy a havon rajtamaradó korábbi évszakok színlelkei, levelek, virágok, állattetemek. A képek létrehozásának módját, a teremtést Molnár egy percig sem rejti el nézői elől. Azt mondhatnánk, az anyaggal és az eszmével folytatott harcának jákobi meneteit tanúságtételként tárja elének mindegyik képén. Szenvédély és eltökéltség, tudatosság és vívódás egyként felismerhető az üresség tablóján. Mint Wols említi egy írásában:

MOLNÁR SÁNDOR:
Sunjata No 194, 2012,
diptichon, olaj, vászon,
200x200 cm

foto: Berényi Zsuzsa

MOLNÁR SÁNDOR: Sunjata No 153 (Sugárvázás), 2009, olaj, vászon, 200x130 cm

„A festészetnek olyan lehet a kapcsolata a természettel, mint egy Bach-fúga létrejöttének Krisztussal; nem utánzás, hanem hasonló módon teremtés.”

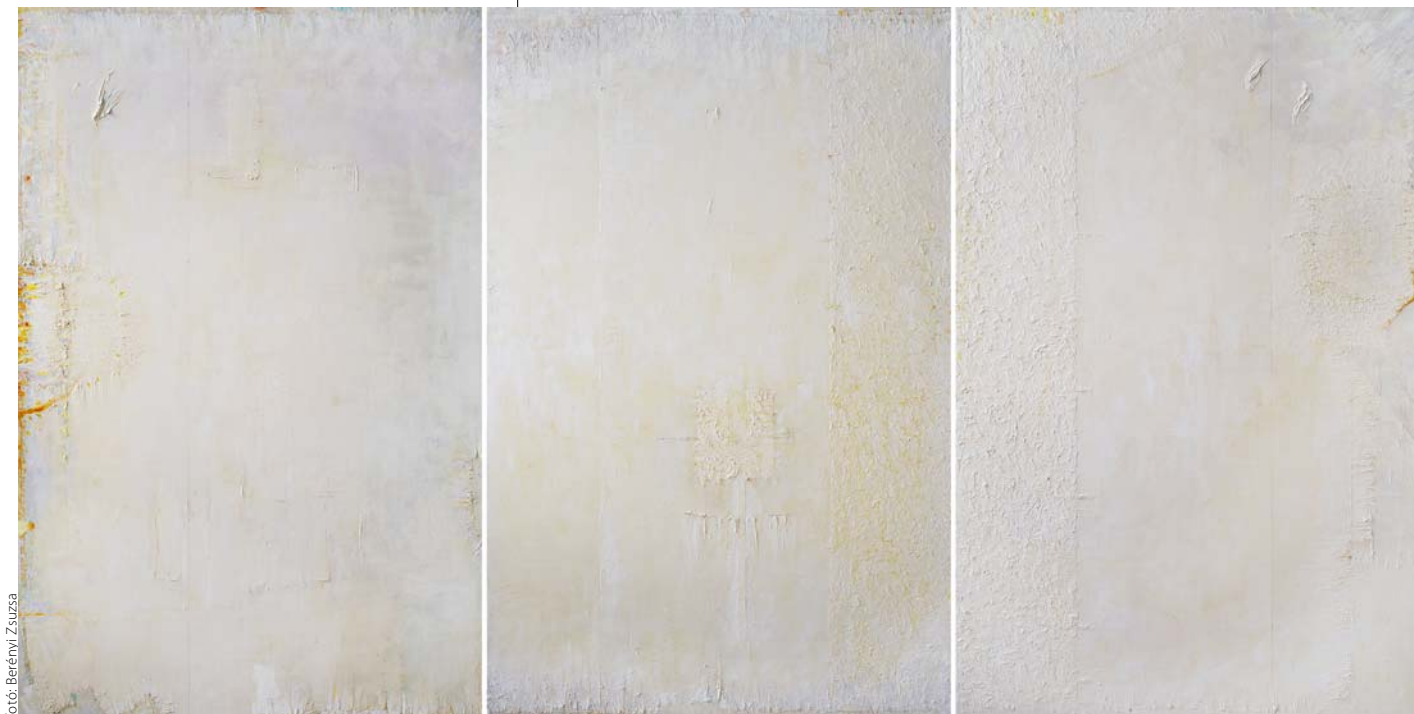
Az idézet egyben átvezethet minket a képek megértésének, befogadásának egy másik fázisához, a zenéhez. A teremtő zene, a „sacra musica” szinte a teljes festőjoga részeként, belső hallásunk erős impulzusaként jelentkezik a Molnár-életmű darabjaiban. Nem csupán Bach, de például Messiaen emelkedett dallamai, fúgák és korálok szólnak ki a képek rétegei alól. A *Sunjata*-sorozat 30 itt látható festménye e zeneiség és a festői nyelv találkozásának megrendítő pillanatait nyújtja a nézőnek.

A fehérrel való munkálkodás minden pillanatát eltölti a tudatosság, hogy az üresség a fény kifejeződése, „a

Gábor és Sulyok Miklós kurátori munkájában) egyetlen hatalmas fénydetonációvá. Azzá az ősrobbanássá, ahová Molnár visszatérni kíván, mondván: „Az ember egyetlen dolga, hogy fölszámolja önmagát, az utat, a célt. Nincs semmiféle létforma, se út, sem cél... Ami marad, az egyetlen szó: üresség... nincs más, csak az üresség, amelyről viszont nem mondható el sem az, hogy van, sem az, hogy nincs” (A festészet útja, 2013). Az életmű, úgy tűnik, ezzel a kiállítással lezárul, a Mester végére járt vállalt feladatának, s ezzel a gigantikus tárlattal befejezte vállalását.

Mindenképpen szólni kell még a kiállítás körülményeiről.

Elsősorban a rendkívül igényes, a nehezen reprodukálható fehér festményeket szinte színhelyesen közlő, informatív katalógust emelném ki azzal együtt, hogy az elegáns külső némileg zsúfolt belbecset takar (az idézetek szinte folyamatosan jelen vannak az üresen hagyható felületeken is). Keserü Katalin értő, a művészet-

foró: Berényi Zsuzsa

tiszta fény üressége”, melynek sugároznia kell minden egyes képen. Ennek a törekvésnek a jegyében a fehér szín számos megjelenését használja Molnár: a horgany, a titán és a cinkfehér variációit, s ez megjelenik a vásznon. Így a fehér ragyogása is biztosítva van. Az egyes képek tompább, ám rusztikusan festett felületét más vásznak érzékenyebb, áttetszőbb fehérjei ellenpontozzák. Molnár gyakran él a képmezőből kitüremkedő apróbb-nagyobb festékgöbök szinte raszterszerű elhelyezésével vagy az egy-egy vaskosabb impasto felületen végigszántó festőkés okozta mintázat kiemelésével. Ezek a megoldások a korábbi föld- és tűzképeknél is megjelentek már, itt azonban inkább idézet jellegűek – legalábbis megítélésem szerint. Így válik minden egyes festmény önálló és a másikkal reflektáló egészé. És maga a tárlat (Lajta

történeti áttekintésen és az összefüggések felmutatásán túlmutató empatikus tanulmánya mellett Buji Ferenc különös, filozófikus, kozmológiai és szakrális magasságokba helyezett írása adja a katalógus szellemi gerincét. A bevezetőben a két kurátor röviden értelmezi a tárlat létrejöttét, és gazdag bibliográfia egészíti ki az albumszerű kötetet.

Bár több kritikában illetem negatív véleménnyel a Vigadó Galériát mint képzőművészeti kiállításokra alkalmatlan terepet, most el kell ismernem, hogy – nagymértékben a kurátorok áldozatos és tudatos munkájának köszönhetően – ez a rendkívül fontos életmű méltó bemutatást nyert. Mind a puritán térelemek (a padok, a kis megépített boks) mind a tablók, a vitrin segítő, vezető és irányító módon támogatják a néző szemlélődését.

A 80 éves Mester méltó köszöntése e tárlat, ám a művekért, a fény és az üresség felemelő darabjaiért mi, nézők lehetünk hálásak.

MOLNÁR SÁNDOR:
Sunjata No 160, 2010,
(triptychon) olaj, vászon,
200x390 cm